

σθη και ως φιλόσοφος, αλλά και ως μέλος της κοινωνίας.

Ίδρυσεν ἐν Γρασνάγι-Πολιάνα τὴν Ἐλευθέραν Σχολήν, εἰς ἣν τὰ τέκνα τῶν χωρικῶν ἐδιδάσκοντο τὰς νέας ἀρχάς. Αὐτὸς δὲ διαρκῶς περιηγούμενος τὰς ἀγροικίας καὶ τὰ ἐργατικά κέντρα ἐδίδασκε τὴν χριστιανικὴν ἠθικὴν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον.

Ἡ λιτότης τοῦ βίου του, ἡ προσωπικὴ φιλεργία του, ἡ ὀλιγάρεια καὶ ἡ εὐπροσηγορία ἦσαν τὸ μέγιστον τῶν παραδειγμάτων διὰ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ λαοῦ.

Ὁ Τολστόη ἔγραψε πολλὰ ἔργα, ἀλλ' ἰδίως διεκρίθη ὡς μυθιστοριογράφος. Ἐκ τῶν ἔργων του ἀναφέρονται τὰς ιδέας του ὑπὲρ τοῦ τελευταίου του «Ὁ νόμος τῆς ἀγάπης καὶ ὁ νόμος τῆς βίαις», ὅπερ ἐδημοσιεύθη κατὰ πρῶτον γαλλιστί.

Τὸ χριστιανικὸν δόγμα «ὁ σὺ μισεῖς ἐτέρω μὴ ποιήσης» καὶ τὸ δῶρον τοῦ «ἐχόντος τοὺς δύο χιτῶνας» εἰς τὸ σύγγραμμά αὐτὸ λαμβάνουν τὴν μεγαλοπρεπεστέραν ἀνάπτυξιν τῶν.

Βεβαίως ὁ βαθὺς μελετητὴς τῶν δογμάτων τοῦ Εὐαγγελίου, θελήσας τὴν πλήρη ἐφαρμογὴν του εἰς τὴν σημερινὴν κοινωνίαν, περιέπεσεν εἰς ἀντιφάσεις τινὰς, ζητήσας τὴν πλήρη κατάστησιν παντὸς κοινωνικοῦ θεσμοῦ, εἴτε ἐκ τῶν ἀναγκαίων εἴτε καὶ ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ὁ ἄνθρωπος ἐθεώρησεν ἱερούς.

Ἡρνήθη τὸν σκοπὸν τοῦ γάμου, τῆς πολιτείας, τῆς ἰδιοκτησίας καὶ δὲν παρεδέχθη ποσῶς τὴν σκοπιμότητα τῆς ὑπάρξεως προσωπικῆς βουλήσεως. Τοιοῦτοτρόπως ἐπεξήγησε νὰ διασείη οὐχὶ μόνον τὰ κοινωνικά θεμέλια, ἀλλὰ καὶ τὰ θεμέλια τῆς ἐκκλησίας.

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ ΜΟΥ



ΙΣΘΑΝΟΜΑΙ καθαρὰ τὴν βαθμιαίαν ἐξασθένησιν ἐν ἐμοὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος, ὅχι μόνον διὰ τὸ ἄτομόν μου, τοὺς κόπους μου καὶ τὰς χαράς μου (βλα

αὐτὰ εὐτυχῶς εἶνε πολὺ μακρὰν καὶ ἀπὸ πολλοῦ θαμμέναν), ἀλλ' ἀκόμη διὰ τὴν εὐτυχίαν τοῦ λαοῦ μου καὶ τὸ καλὸν τῆς ἀνθρωπότητος!

Δὲν ἤμπορῶ πλέον νὰ ἐπιδοθῶ, μὲ τὸν ζῆλον ποῦ εἶχα ἄλλοτε, εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ πολιτικοῦ ζητήματος, νὰ ἐγκωμιάσω τὴν ἀνάγκην τῆς παιδείας, τῆς λιτότητος, τῆς ἐξαπλώσεως τῆς πτωχείας κλπ. Νομίζω μάλιστα ὅτι γίνομαι περισσότερο ἀδιάφορος διὰ τὸ καλὸν τοῦ κόσμου, διὰ τὸ ζήτημα τοῦ νὰ μάθω ἕαν

τὸ Βασίλειον τοῦ Θεοῦ θὰ πραγματοποιηθῇ ἢ ὅχι εἰς τὸν κόσμον.

Παρατηρήσας τὴν ἀλλαγὴν ταύτην εἰς τὴν ψυχικὴν κατάστασίν μου, ἐσκέφθην νὰ εὕρω τὴν αἰτίαν τῆς καὶ ἐφθασα εἰς τὸ ἑξῆς συμπέρασμα:

Κάθε ἄνθρωπος διέρχεται ἐν τῇ ἠθικῇ ἐξελίξει του τρεῖς φάσεις καὶ παρατήρησα ὅτι ἐγὼ εὐρίσκομαι εἰς τὴν τρίτην.

Κατὰ τὴν πρώτην φάσιν ὁ ἄνθρωπος δὲν ζῇ παρὰ διὰ τὸν ἑαυτὸν του, κινούμενος ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὰς κλίσεις του· δὲν σκέπτεται ἄλλο παρὰ νὰ τρώγῃ, νὰ πίνῃ, νὰ διασκεδάσῃ, νὰ ἀποκτᾷ δόξαν καὶ τιμὰς. Ἡ ὑπαρξίς του εἶνε ποικίλη καὶ γεμάτη. Ἔτσι ἦτο καὶ ἡ ἰδική μου μέχρι ἡλικίας τριάκοντα ἐτῶν, μέχρι τῆς πρώτης λευκῆς τριχός. Ἄλλοι ἐξέρχονται ἐνωρίτερα ἀπὸ τὴν περίοδον αὐτὴν τῆς ζωῆς των.

Ὅταν ἐκλείσει δι' ἐμέ, ἤρχισα νὰ σκέπτομαι τὴν εὐτυχίαν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, θλῶν τῶν ἀνθρώπων, τὴν εὐτυχίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Κατὰ τὸ στάδιον τοῦτο παρατηρήθη μία ἐνεργητικὸς ὑποστηρικθεῖσα διὰ τῆς δημιουργίας λαϊκῶν σχολείων· ἡ ἀλήθεια εἶνε ὅτι ἡ προσπάθεια αὕτη ἐξεδηλώθη ἤδη προηγουμένως κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἐγῴστηκῆς ζωῆς μου.

Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦτο ἐσθρέσθη κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ γάμου μου διὰ ν' ἀναφανῇ ἐντὸς ὀλίγου μὲ νέαν δύναμιν, ὅτε ἡ ματαιότης τῆς ζωῆς ἐδῶ κάτω ἀνεπήδησεν ἐνώπιόν μου ἐν ὅλῃ τῇ ἀπελπισίᾳ της. Τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημά μου κατηναλώθη ὀλόκληρον εἰς τὴν ἀναζήτησιν τῆς εὐτυχίας τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγοῦσης εἰς τὸ Βασίλειον τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Ὁ ἀγὼν οὗτος ἦτο τόσῳ ἰσχυρὸς καὶ ἐπλήρου τὴν ζωὴν μου ὅσον καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μὲ εἶχεν ὀδηγήσει κατὰ τὴν πρώτην ἐγῴστηκὴν φάσιν τῆς ὑπάρξεώς μου.

Τὸν αἰσθάνομαι ἐξησθενημένον σήμερον. Δὲν μ' ἀπορροφᾷ πλέον, δὲν μὲ παρασύρει πλέον καὶ ἡθέλησα νὰ ὑπολογίσω εἰς ποῖον σημεῖον εἶνε καλὴ καὶ γενναία ἡ δραστηριότης, ἡ ὁποία ἔχει ὡς σκοπὸν νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς ἀνθρώπους ἐν τῇ πάλῃ των κατὰ τῆς ἀκολασίας, κατὰ τῆς δεισιδαιμονίας καὶ τῶν προλήψεων.

Ἀφοῦ ἐσκέφθην ταῦτα διὰ τὴν νέαν ψυχικὴν κατάστασίν μου, παρατήρησα ὅτι αὕτη στηρίζεται ἐπὶ νέας βάσεως, μελλούσης ν' ἀντικαταστήσῃ τὰς παλαιάς, διότι εἶνε γινομένη ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος διὰ τὸ καλὸν τῆς ἀνθρωπότητος ὅλης, περιλαμβάνουσα αὐτὴν τὴν φορὰν ὁμοίως τῆς ἀτομικῆς εὐτυχίας μου. Δὲν εἶνε πλέον ὁ διαρκὴς ἀγὼν διὰ τὴν ἠθικὴν τελειότητα. Ὅχι, εἶνε ἐντελὴς ἄλλο πρᾶγμα. Εἶνε ὁ ἀγὼν διὰ τὴν θείαν ἀγνότητα.

Ἡ νέα αὕτη ἀρχὴ τῆς ζωῆς ἀπαιτεῖ τὴν διατήρησιν ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ἀγνότητι, τοῦ καλοῦ, τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς μᾶς ἐνεπιστεύθη· ἀπαιτεῖ νέαν ζωὴν τώρα τὸ καλὸν τοῦτο ἐν τῇ ἀγνότητί του, θέλουσαν πρὸς ζωὴν ἀκόμη καλλιτέραν, εἰς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ εἰνέ τις ἑτοιμος νὰ περάσῃ κατὰ πᾶσαν στιγμὴν. Αἰσθάνομαι ἑμαυτὸν ὅλον κυριευόμενον περισσότερο ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τοῦτον, ὁ ὁποῖος ἀντικαθίστᾳ θλους τοὺς ἄλλους

καὶ καθιστᾷ τὴν ζωὴν μου ποικίλην, καὶ γεμάτην ὥσθ ἦτο κατὰ τὰς προηγουμένας φάσεις.

Ίσως δὲν ἐκφράζομαι διαυγῶς· ἀλλὰ τὸ αἰσθάνομαι διαυγέστατα· ὅτε ἔχασα πᾶν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἀτομικὴν ζωὴν μου, ἐνῷ τὸ θρησκευτικὸν ἐνδιαφέρον μου (ἄλλως λεγόμενον ἐνδιαφέρον διὰ τὸ καλὸν ὅλων) δὲν εἶχεν ἀκόμῃ ἐξυπνήσει μέσα μου, ἐτρόμαξα. Ἀλλὰ καθησύχασα, ὅταν τὸ τελευταῖον τοῦτο αἰσθημα ἐγεννήθη. Εὕρσκα τότε ἐν αὐτῷ τὴν προσωπικὴν εὐχαρίστησιν, τὴν ἀτομικὴν εὐτυχίαν.

Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ σήμερον, ὅταν ἡ ἐμπαθὴς ἐπιθυμία νὰ καταστήσω εὐτυχὴ τὴν ἀνθρωπότητα ἐξασθενεῖ ἐν ἐμοί. Καὶ πολλάκις εἶδος φόβου μὲ κυριεύει, ὡς ἐὰν εὐρισκόμεν ἔως ἀπεράντον ἔρημον.

Ἄλλ' ἡ τάσις μου πρὸς νέαν ζωὴν καὶ ἡ προσπάθειά μου νὰ παρασκευασθῶ δι' αὐτὴν, διαδέχεται ἤδη εἰς τὴν ἐξαφανισθεῖσαν ψυχικὴν κατάστασίν μου· ἐγεννήθησαν ἀπὸ ταύτης καὶ εὕρισκω ἐν αὐταῖς τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ ατόμου καὶ τὴν τοῦ μέλους τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας.

Παρασκευαζόμενος διὰ νέαν ζωὴν φθάνω ταυτοχρόνως τὸν παλαιὸν σκοπὸν· τὴν εὐτυχίαν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τοῦτο μετὰ μεγαλειτέρας βεβαιότητος παρὰ καθ' ὃν χρόνον αὕτη ἦτο ὁ μόνος σκοπὸς μου.

Ζητῶν νὰ συναντήσω τὸν Θεόν, νὰ ἐγκλείσω ἐν αὐτῷ τὴν θείαν ἀρχὴν, πραγματοποιῶ ἀσφαλέςτερον καὶ τὸ καλὸν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τὸ προσωπικὸν καλόν. Καὶ τοῦτο πραγματοποιεῖται χωρὶς βίαν, χωρὶς κούρασιν, μὲ τὴν συνείδησιν ἡσυχον καὶ ἐν φαιδρότητι!

Ὁ Θεὸς εἴη μοι βοηθός!

ΛΕΩΝ ΤΟΛΣΤΟΙ

ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ



ΓΥΝΑΙΚΕΣ—μητέρες τῶν πλυνσίων τάξεων ἢ σωτηρίᾳ τῶν ἀνθρώπων ἐκ τῶν κακῶν, τὰ ὅποια ὑφίστανται, εἰς τὰς χεῖρας σας.

Ὅχι· ἐκεῖναι αἱ γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι ἀσχολοῦνται μόνον εἰς τὸν καλλωπισμὸν, εἰς τὴν κόμμωσιν, εἰς τὴν γοήτειαν τῶν ἀνδρῶν καὶ παρὰ τὴν θέλησίν των, κατὰ λάθος, μετ' ἀπελπισίας γεννῶσι τέκνα καὶ παραδίδουσι ταῦτα εἰς τροφούς, οὔτε ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι ἐπιδίδονται εἰς διαφόρους σπουδὰς καὶ ὁμιλοῦσι περὶ τῶν κινήσεων κέντρων ταῦ ἐγκεφάλου καὶ περὶ διαφορικῶν ὑπολογισμῶν καὶ αἱ ὁποῖαι ἐπίσης προσπαθοῦσι νὰ ἀποφύγῃ τὴν γέννησιν τέκνων, ἵνα μὴ ἐμποδίσωσι τὴν ἀνοησίαν αὐτῶν, τὴν ὅποian ὀνομάζουσιν ἀνάπτυξιν, ἐλλ' ἐκεῖναι αἱ γυναῖκες—μητέρες, αἱ ὁποῖαι ἂν καὶ δύναται νὰ ἀποφύγῃ τὴν γέννησιν τέκνων, ἐν γνώσει καὶ μετὰ προθυμίας ὑποτάσσονται εἰς τὸν αἰώνιον καὶ ἀμετάβλητον νόμον, γνωρίζουσιν ὅτι τὸ βάρος καὶ ὁ κόπος τῆς ὑποταγῆς ταύτης εἶναι ὁ προορισμὸς τῆς ζωῆς των, ἰδοὺ αὐταὶ αἱ γυναῖκες—μητέρες τῶν ἡμετέρων πλου-

σίων τάξεων εἶναι ἐκεῖναι εἰς τὰς χεῖρας τῶν ὁποίων περισσότερον πασῶν ἄλλων κείναι ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων ἐκ τῶν συμφορῶν αἱ ὁποῖαι τοὺς ἐπιβαρύνουσι.

Σεῖς, γυναῖκες—μητέρες, ἐν γνώσει ὑποτασσόμεναι εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, σεῖς μόναι γνωρίζετε ἐν μέσῳ τῆς σημερινῆς δυστυχούς, διεστραμμένης, ἀπολεσάσης τὴν εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου κοινωνίας, σεῖς μόναι γνωρίζετε τὴν πραγματικὴν ἰδέαν τῆς ζωῆς, κατὰ τὸν θείον νόμον, καὶ σεῖς μόναι διὰ τοῦ παραδείγματός σας δύνασθε νὰ ἐπιδειξέτε εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνην τὴν εὐτυχίαν τῆς ζωῆς, τὴν συνισταμένην εἰς τὴν ὑποταγὴν εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ, τῆς ἥποιας στεροῦσιν ἑαυτοὺς. Σεῖς μόναι γνωρίζετε ἐκεῖνον τὸν ἐνθουσιασμόν καὶ τὴν χαρὰν τὴν καταλαμβάνουσαν πᾶν ὄν, μὴ ἀπομακρυνόμενον ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ. Σεῖς γνωρίζετε τὴν εὐτυχίαν τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν σύζυγον, τὴν εὐτυχίαν ἢ ὁποῖα δὲν τελώνει, δὲν διακόπτεται, ὅπως ὅλαι αἱ ἄλλαι, ἀλλὰ ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴν νέας εὐτυχίας, τῆς ἀγάπης πρὸς τὸ τέκνον. Σεῖς μόναι διὰν εἶσθε ἀπλᾶι καὶ εὐπειθεῖς εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ, γνωρίζετε ὅχι τὸν ἀστέον καὶ κίβδηλον κόπον, τὸν ὁποῖον οἱ ἄνδρες τῆς τάξεώς σας καλοῦσι κόπον, ἀλλὰ γνωρίζετε τὸν ἀληθῆ, τὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καθωρισμένον εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ γνωρίζετε καὶ τὰς ἀληθεῖς ἀμοιβὰς τοῦ κόπου τοῦτον καὶ τὴν εὐτυχίαν τὴν ὁποῖαν οὗτος παρέχει. Σεῖς μετὰ τὴν χαρὰν τοῦ ἔρωτος· ἐν ταραχῇ, φόβῳ καὶ ἐλπίδι περιμένετε τὴν βασιαντικὴν κατάστασιν τῆς ἐγκυμοσύνης, ἢ ὁποῖα κάμνει ὑμᾶς ἀσθενεῖς ἐπὶ 9 μῆνας, φέρει ἡμᾶς εἰς τὸ χεῖλος τοῦ θανάτου καὶ εἰς ἀνυποφόρους ὥλινγας καὶ πόνους.

Σεῖς γνωρίζετε τὰς συνθήκας τοῦ ἀληθοῦς κόπου, ὅταν μετὰ χαρᾶς ἀναμένετε τὴν στιγμήν τῶν φοβερωτάτων βασάνων, μετὰ τὰς ὁποῖας ἐπακολουθεῖ ἡ εἰς σᾶς μόνον γνωστὴ εὐδαιμονία.

Σεῖς γνωρίζετε τοῦτο, ὅταν ἀμείψω μετὰ τὰς βασάνους ταύτας ἄνευ ἀναπαύσεως, ἄνευ διακοπῆς, ἐπιλαμβάνετε ἄλλης σειρᾶς κόπων καὶ βασάνων, τῆς ἀνατροπῆς, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἀπαρνεῖσθε ὑπέκουναι εἰς τὸ αἰσθημὰ σας καὶ αὐτὴν τὴν ἐπιτακτικωτέραν ἀνάγκην τοῦ ἀνθρώπου, τὸν ὕπνον, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν παροιμίαν εἶναι ἀγαπητότερος καὶ παρὰ καὶ μητρός, καὶ μῆνας, εἴη δὲν κοιμᾶσθε ἐπὶ ὀλόκληρον νύκτα, ἐγίστε δὲ καὶ ἐπὶ πολλὰς κατὰ σειρὰν ἀλλὰ μὲ αἰμωδιατμένας χεῖρας λικνίζετε τὸ σπαράσσον τὴν καρδίαν σας ἀσθενὲς τέκνον σας. Καὶ διὰν σεῖς πράττετε τοῦτο ὅχι οὐδενὸς μὴ ἐνθαρρυνόμεναι, ὅχι οὐδενὸς ἐρῶμεναι, μὴ ἀναμένουσαι παρ' οὐδενὸς, ἐπαίνους ἢ βραβεῖα, ὅταν σεῖς πράττετε τοῦτο ὅχι ὡς κατώρθωμα, ἀλλ' ὡς ὁ ἐργάτης τῆς εὐαγγελικῆς παραβολῆς ὁ ἐρχόμενος ἐκ τοῦ ἀγροῦ, οἰσθαλόμεναι δι' ὅλον τὸν καθήκον σας ἐπράξατε, τότε γνωρίζετε τι εἶναι ὁ κίβδηλος κόπος· διὰ τὴν δόξαν καὶ τι ὁ πραγματικὸς ὁ συνιστάμενος εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς θελήσεως τοῦ Θεοῦ, ὑποδείξετε τὰς ὁποῖας αἰσθάνεσθε ἐν τῇ καρδίᾳ σας. Σεῖς γνωρίζετε ὅχι, ἐὰν εἴσθε ἀληθινῇ μητρί, εἶναι ἀδιαφορὸν ἂν βλέπη τις τὸν κόπον σας ἢ ὅχι, ἂν σᾶς ἐπαίνῃ τις διὰ τοῦτο ἢ ὅχι, γνωρίζετε ἐπίσης ὅτι ἐκεῖνοι διὰ τοὺς ὁποῖους κοπιᾶτε ὅχι μόνον δὲν θὰ ἀναγνωρίσωσι τοῦτο, ἀλλὰ συχνάκις θὰ βασανίσωσι, θὰ μεμφθῶσιν ὑμᾶς. Καὶ μὲ τὸ ἐπόμενον παιδίον τὸ αὐτὸ πράττετε, πάλιν ὑποφέρετε, πάλιν ὑποβάλλεσθε εἰς τὸν αὐτὸν ἀφανῆ φοβερόν κόπον καὶ πάλιν δὲν περιμένετε παρ' οὐδενὸς ἀμοιβὴν καὶ αἰσθάνεσθε τὴν αὐτὴν ἰκανοποίησιν.

Ἐὰν εἴσθε τοιαύτη γυνὴ, δὲν θὰ εἴπητε οὔτε μετὰ δύο τέκνα, οὔτε μετὰ εἰκοσιν δι' ἄρκετά ἐγεννήσατε, ὡς δὲν θὰ εἴπη 50οῦτης ἐργάτης δι' ἄρκετά ἐργάθη, ἐφόσον τρώγει καὶ κοιμᾶται καὶ οἱ μὲν ὧνες αὐτοῦ ζητοῦσιν ἐργασίαν. Ἐὰν εἴσθε τοιαύτη γυνὴ, δὲν θὰ ἀναθέσγη τὴν διατροφὴν καὶ περιποίησιν τῶν τέκνων σας εἰς ξένην μητέρα, ὡς δὲν θὰ δώῃ ποτὲ ὁ ἐργάτης εἰς